

**RANGURI TURCEȘTI EXPLICATE
DE PRINCIPELE DIMITRIE CANTEMIR
ÎN ISTORIA IMPERIULUI OTOMAN. IENICERI**
TURKISH RANKS EXPLAINED BY PRINCE DIMITRIE CANTEMIR
IN THE HISTORY OF THE OTTOMAN EMPIRE. JANISSARY

DOI: [10.56177/AUA.PHILOLOGICA.3.26.2025.art.2](https://doi.org/10.56177/AUA.PHILOLOGICA.3.26.2025.art.2)

Conf. univ. dr. MARCELA CIORTEA
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Abstract: *The present work aims to follow data provided by Prince Dimitrie Cantemir in the History of the Ottoman Empire about the elite corps of Janissaries, established by Sultan Murad I, with the blessing of a pious Turk, Haci Bektas, the founder of the Bektasi monastic order.*

Keywords: *Cantemir; Ottoman; Haci Bektas; janissary; Murad I*

Formația militară care a stârnit, deopotrivă, admirația, groaza, dar și imaginația popoarelor aflate în conflict cu Sublima Poartă a fost, fără îndoială, corpul de elită al ienicerilor. Organizați exemplar, neînfricați și, mai ales, loiali, aceștia aveau misiunea primă de a apăra persoana sacră a sultanului, a prinților aflați pe câmpul de bătălie și de a fi cei dintâi pe linia de atac. Și nu erau puțini: *Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah, și spahii/ Vin de-ntunecă pământul la Rovine în câmpii*, spune Eminescu, documentat inclusiv asupra armelor din dotare de la sfârșitul secolului al XIV-lea: *Lănci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt, Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni, Orizontu-ntunecându-l, vin săgeți de pretutindenii*. Nu apăruse încă muscheta.

Ienicerii erau soldați plătiți. Prin tradiție, crearea lor este atribuită sultanului Murad I Chodavendikar/ Hügavendigâr = Slujitorul lui Dumnezeu (1326-1389), care a domnit din 1362 până în anul morții sale, 1389. Sursele arată, însă, că armată plătită a existat de pe vremea tatălui său, sultanul Orchan, care, înțelept, ca și tatăl său, Osman I Întemeietorul, cutezător, ca bunicul său, Ertuğrul Gazî (luptător pentru credință) și prevăzător, ca străbunicul său, Suleyman Şah, decide, în anul 1328 p. Chr./ 728 anul Hegirei, să înlocuiască oastea pedestră de strânsură, alcătuită din voluntari turci, cu o armată regulată, plătită, recrutată, în special, dintre creștini.

Dimitrie Cantemir, riguros și atent la detalii, nu scapă din vedere un amănunt atât de important, care avea să devină un act militar extrem de promițător.

1. (a) Anno 728. {{Chr. 1328./ H. 728.}}, [Orchan] mundum militare, quod prius {a} Christianorum militum nihilo differebat, distinctum esse voluit. Novam peditatus militiam (quae nulla antehac apud Othmanidas erat)

conscribit, eandemque machinas ad urbes oppugnandas (quarum prius penitus ignari erant) conficiendas docet. [...]

Anno 729. {{Chr. 1329./ H. 729.}}, Orchan primum militi stipendium (cum antea omnes voluntarii essent) novam monetam, **Nukra** dictam, quae argentae drachmae quadrante constabat, diarium assignat, quando autem stationibus vacabant, eos, ab omni contributione immunes, ex suis bonis contentos esse constituit. Verum enim peditatus iste cum ex Turcica (h(oc) e(st) *rustica*) colluvie esset colectus, ceu dura ac inculta gens, saepissime seditiones aut movebat, aut movere meditabatur. Quo ab Orchane observato, ordines illius aboliri, et ex Christianorum iuventute, quantum plures fieri potest, colligi, quos primo fidem Muhammedanam doceri, ac deinde ordinibus adscribi iubet. Itaque, brevi tempore, non solum numerosum congregavit exercitum, sed etiam Muhammedandam superstitionem longe ampliorem reddidit. Ex plebeis vero Turcicae gentis, si quis propriis contentus facultatibus militiae nomen dare voluit, illos nomine **Musellem** (h(oc) e(st) *immunium*) in equestribus ordinibus, sub Sandziakbegis et Bulukbaszis, militare voluit. (IDAO, I, 3: 22)

- (b) La anulu Hegirei 728 [...], [Orchanu], [...] a datu ordinu, [...] cá soldatii sei se formédie armata separata, câ-ci acestia pene acî nu diferiau intru nimicu de soldatii crestini; se si institue o nuóa militia de infanteria, necunoscuta pene acumu la ottomani; se invetie a prepara si folosî machine pentru baterea si cucerirea cetatiloru, despre cari pen acumu n'aveau nici o cunoscentia. [...]

La anulu Hegirei 729. Orchanu face plata regulata pentru soldati, cari mai înainte erau numai voluntari. Plat'a acést'a era o Nocra pe dî (asiá se numiá monet'a nuóa a lui Orchanu, care facea a patr'a parte d'intr'o drachma de argintu). Candu soldatii nu erau in servitiu, le era permisu a traî in pace pre langa bunurile loru, scutiti de ori-ce contributiune. Dar', fiindu ca acésta militia nuóa de infanteria se recrutá d'in tierani, ómeni brutali si fara crescere, asiá ea se revoltá de multe-ori, séu celu puçinu era fôrte aplecata a se revolta. Orchanu observandu acést'a, o cassá si o inlocuî cu alt'a, care a contribuitu fôrte multu la latîrea superstitiunei mahomedane. Elu adeca lasâ a se instrui in legea mahomedana atati juni crestini, cati numai a potutu aduna, si apoi 'i inrolá: cu modulu acest'a i se inmultî armat'a preste tóta asteptarea, se propagá sí religiunea mahomedana. In câtu pentru turci: tierani, cari traiau pe mosi'a parintiésca si aveau voia de a se inrola, nu le era permisu a servi decátu numai la cavaleria sub Sangiakbeghi; ei se numiau Musellem-i, adeca liberi. (I.H.)

- (c) În anul 728 [...], lumea militărească, mai înainte prin nimic deosebită de cea a Creștinilor, a hotărât să fie aparte. Înscrie o nouă oaste pedestră (din care nu mai existase înainte, la Othmanizi), și o învață să construiască mașinării pentru luarea cu asalt a orașelor (în privința cărora erau cu totul neștiutori)...

În anul 729, Orchan orânduiește oastei, drept întâia ei simbrie (cum, mai înainte, fuseseră, cu toții, voluntari), noua monedă, numită *Nukra*, care consta dintr-un sfert al drahmei de argint, dar a hotărât ca, atunci când erau fără treabă, la locurile lor de strajă, scutiți de orice bir, să se

mulțumească, totuși, cu veniturile de pe urma bunurilor lor. Dar pedestrima aceasta, cum era de strânsură, din gloata Turcilor (adică a celor de la țară), ca un neam aspru și necivilizat, <cum era,> fie că stârnea, fie că se gândea să stârneasă răzmerițe. Luând Orhan aminte la aceasta, dă poruncă să se desființeze unitățile ei și să se strângă din tinerețea Creștinilor cât se puteau mai mulți care să fie, mai întâi, educați în religia muhammedană, iar apoi să fie înrolați în <noi> unități. Și astfel, în scurtă vreme, nu numai că a adunat o oștire numeroasă, ci a și făcut ca superstiția muhammedană să ajungă cu mult mai răspândită. Iar din plebeii de neam turcesc, dacă vreunul, mulțumindu-se cu propriile posibilități, a vrut să-și înscrie numele la armată, a hotărât să facă armata, sub numele de *Müsellem* (adică de *scutiți*), în rândul unităților călărimii, sub *Sandziakbegi* și *Bulukbaszi*. (D.S.)

- (d) În anul 728 al Hegirei, Orhan [...] a vrut ca lumea oștenilor, care mai înainte nu se deosebea defel de oștenii creștini, să fie aparte. Înscrie o nouă oaste pedestră (care mai înainte nu exista defel la othmanizi) și o învață să construiască mașini pentru asedierea cetăților (în privința cărora erau mai înainte cu totul neștiutori)...

În anul 729, Orhan rânduiește, pentru prima dată, ca plată zilnică a armatei (căci mai înainte erau toți voluntari), noua monedă, numită *nukra*, care valora un sfert dintr-o drahmă de argint; stabilește totuși ca, atunci când nu erau în campanie, să se mulțumească doar cu bunurile lor proprii, fiind astfel scutiți de orice bir. Pedestrima aceasta însă, cum era adunată dintr-un amestec turcesc (adică de la țară), fiind un neam aspru și neînvățat, ori stârnea tot timpul răzmerițe, ori era gata să le stârneasă. Văzând asta, Orhan a poruncit să se desființeze unitățile pedestrimii și să se adune, din rândul tinerimii creștine, cât de mulți se putea: i-a învățat mai întâi credința mohamedană și apoi i-a înscris în unități. Astfel, în scurtă vreme și-au adunat nu doar o armată numeroasă, ci chiar a reușit să sporească mult credința mohamedană. Pe de altă parte, dacă dintre plebeii neamului turc voia vreunul să-și înscrie numele în armată, mulțumindu-se cu propriile sale mijloace, a hotărât că putea fi oștean sub numele *musellem* (adică *scutit*) în unitățile ecvestre, sub *sandziakbegi* și *bulukbaszi*. (Tr. I.C.)

Cucerind orașul antic Bursa, din nordul Anatoliei (1326), Orhan începe să înainteze în ținuturile bizantinilor. Nomad, ca și tatăl său, Osman, Orhan prefera, ca și acela, să doarmă în cort și să se bazeze, în luptă, pe cavalerii arcași. Însă aceștia aveau nevoie de pășuni și apă pentru cai, ceea ce îl determină pe Orhan să renunțe la strategii de luptă exclusiv nomade (Baer, 2023: 54) și să recurgă la infanterie, după modelul bizantinilor. Prin urmare, Orhan înființează, la otomani, ceva ce nu existase până atunci: infanteria, armă din compunerea forțelor de uscat, care luptă pedestru. Introduce o nouă monedă, numită *nukra*, care valora cât un sfert din drahma de argint și o condiționează drept simbrerie pentru pedestrași exclusiv în perioadele de campanie militară; în timp de pace, infanteriștii nu primeau simbrerie, dar erau scutiți de taxe. Având ceva proprietăți, deci nefiind cu totul săraci, acești luptători recrutați de la țară erau însă și needucați. Se supuneau

greu, reacționau cu dificultate la ordinele superiorilor și erau, încă de pe atunci, predispuși la revolte. Astfel, Orhan decide să înlocuiască soldații turci cu alții, adunați din rândul tinerimii creștine, care aveau să fie educați în religia mahomedană și care nu aveau rude în proximitate, așa încât să acumuleze clanuri puternice susceptibile de aversiuni sau chiar de comploturi. Atent la orgolii, el nu interzice, totuși, plebeilor turci să se înroleze, dar statutul acestora se păstrează la starea de voluntari scutiți de taxe, admiși să lupte numai în unitățile de cavalerie din sangeacuri sau de artilerie din bulucuri.

Această armă a infanteriei a fost perfecționată de sultanul Murad I, la sugestia marelui vizir Karahalil Pașa. Otomanii își asigurau robii necesari din rândul prizonierilor de război (Stiles, 2001: 64), iar legea *dădea unui soldat otoman dreptul absolut de proprietate asupra captivilor, exceptând situația în care aceștia consimțeau să îmbrățișeze și să practice Islamul* (Kinross, 2019: 33). Tolerant cu indigenii creștini din statele balcanice vasale, Murad I a înrolat în serviciul otomanilor membri ai castei militare creștine și a folosit în trupele sale mii de combatanți creștini, de multe ori chiar sub comanda prinților sau nobililor acelora, garantându-le, în schimb, scutiri de taxe și folosința pământurilor primite (*Ibidem*). Așadar, puțini prizonieri de război ajungeau să fie pradă personală pentru sultan, din acest motiv Karahalil Pașa îi propune lui Murad un sistem de selectare a tinerilor creștini frumoși și sănătoși, pentru înființarea unei trupe de elită aflată la dispoziția și în slujba sultanului.

2. (a) Annus 763. {{Ch. 1362./ H. 763}} fortissimae Turcarum phalangis, *Jengiczariorum*, inquam, institutione fuit memorabilis. Expugnaverat **Rumeli Beglerbeg Ornuzbei Ipsalam** et **Malgaram**, finitimas regiones ferro et igni vastaverat, ac inde innumeros captivorum greges coegerat. Hinc occasionem iocandi nactus, Supremus Vesirius **Karahalil Pasza**: *Fertur*, inquit, sermone nostro magis quam usu tritum proverbium: **Praedam esse ius Imperatorium**. At licet captivorum copiae abducantur fere innumerae, omnes tamen privatis cedunt, nullus Imperatori. Ego vero et iustum esse putarem, et proficuum in transitu **Gieliboli** constitui aliquem ex Imperatoriis Agavat, fide dignum, qui quintum quemque captivum fisco addicat, e quibus formosiores et robustiores adhiberi possent ad ministeria aulica et militiam. Per iocum dicta serio considerat Imperator, et Vesirio, ut exerquatur consilium, mandat. Ingens colligitur, publicata ea lege, captivorum numerus; ad bellum instruitur; phalanx fit egregia, nulla re carens, / nisi nomine. Celebrabatur, eo tempore, sanctitatis, miraculorum et prophetiae fama religiosus quidam Turca **Hadzibektasz**, primus istius **Derviszorum** instituti, quod et hodie **Bektaszi** vocatur, conditor. Ad hunc Sultanus novam legionem mittit, rogat, det illis aliquid insigne, pro felici successu Deum deprecetur, novumque nomen imponat. **Szeich** ille adductorum se coram mancipiorum uni togae suae manicam capiti imponit, et: *Hi*, inquit, **Jengiczeri** vocentur, vultus eorum semper fulgidus, manus victrix, gladius acutus fiet, hasta eorum nunquam non imminet capiti inimico, et, quo<quo>versus perrexerint, alba revertantur facie! Atque, ex eo

tempore, et nomen hoc, et capitis tegumentum illa cohors retinuit. (IDAO, I, 4: 33-34)

- (b) Anulu Hegirei 763 este memorabile pentru infiintierea corpului militar, numitu Ieng-iceri. Ornu Beglerbeg alu Rumeliei, dupa ce a cuprinsu Ipsala si Malgara, si devastase tierile vecine prin focu si feru, au adusu d'in acelea multime nenumarabile de captivi. Atunci Cara Halil Pasia, marele veziru, vediendu acésta multîme de captivi, se folosesce de ocaziune si dîce cá d'in gluma urmatóriele: *La noi se dîce de comunu cá tote spoliile sunt ale imperatului. Io vediu cá nu este asia. Éca atâti-a captivi, si nici unulu nu è alu imperatului. Io credu ca ar fi nu numai justu, ci si de folosu, a pune pe câte-unu fidelu Agavat la strimtórea dela Gallipole, care se ia in numele Sultanului pentru servitiulu acestuia pe totu alu cincilea captivu: cu modulu acestua imperatulu ar' avé si la curte si in armata pe cei mai frumosi si mai robusti ómeni.* Muradu luà gluma vezirului in seriosu, si'i ordinà ca consiliulu pe care'lu dete se'lu si aduca la indeplinire. Preste puçinu apparù unu edictu publicu in numele Sultanului, care ordinà esecutarea propunerei vezirului, după care se si formà d'in captivi unu corpu numerosu de soldati, totù omeni bravi si instruiti in arme; caroru in fine nu le lipsià alta decātu un nume. Era pe acelu timp unu turcu cu numele Hagi Bektash renumit pentru minunile si profetiile sale. Acesta fundase pe acea classe de Dervisi care pàna astadi sunt cunoscuti sub numele de Bectasé, luat u dela acelasi. La acesta tramise Muradu cét'a cea nua formata d'in captivi si'lu rugà se le dea unu stégu si unu nume, si se róge pe Dumnedieu, cá se adjute acestei trupe. Mergêndu soldatii la Sieichu acesta puse manec'a vestmentului seu pe capulu unuia d'între capitanii loru, si pronucià cu gravitate urmatóriele cuvente: *Ieniceri se fia numele loru; faci'a loru totu-deauna se fia senina; victoriósa man'a loru; ascutîta arma'a loru, si sabi'a totdeauna promta a taià capulu inimiciloru loru; si ori in ce parte ar merge, cu façie alba se se întórca inderetru.* De aci, pene asta-di le-a remasu numele de Ieniceri, si coperementulu capului loru are form'a unei manece. (I.H.)
- (c) Anul 763 a fost vrednic de ținut minte prin întemeierea celui mai puternic corp de oaste al Turcilor – vorbesc despre cel al *Jengiczarilor*. Rumeli Beglerbeg, Ornuzei, cucerise Ipsala și Malgara, pustiise prin fier și foc ținuturile învecinate și strânsese de acolo nenumărate mulțimi de prizonieri. Prinzând, de aici, prilejul să glumească, Marele Vizir Karahalil Pasza: *Umblă, zise, pe limba noastră, un proverb mai mult decât tocit prin folosință, <cum că> Prada este dreptul Împăratului.* Dar, chiar și dacă s-ar lua de acolo mulțimi aproape nenumărate de prinși, toți ajung, cu toate acestea, la particulari, <iar> niciunul la Împărat. Eu însă, unul, aș crede că ar fi <un lucru> drept și plin de folos să fie așezat cineva dintre împărăteștii Agavat, la trecerea peste Gieliboli, om vrednic și de încredere, care să-l treacă la fisc tot pe al cincilea dintre cei prinși, dintre care cei mai frumoși și mai sănătoși să poată fi folosiți la slujbele Curții și la armată. Împăratul ia seama în serios de cele spuse în glumă și-i dă poruncă vizirului să îndeplinească hotărârea. Odată anunțată lumii aceea lege, se strânge un număr uriaș de prizonieri; este instruit pentru

război; se face <din el> un deosebit corp de oaste, căruia nu-i lipsea nimic./ în afară de nume. Era, pe acea vreme, un cleric turc, vestit pentru faima sfințeniei, a minunilor și a darului său al proorocirii, Hadzibektaş, primul întemeietor al așezământului acestuia al Dervizilor, care se mai numesc și astăzi Bektaszi. Sultanul trimite la acesta noul corp de oaste, îl roagă să le dea vreun însemn, să-l roage plecat pe Dumnezeu pentru fericita lor izbândă și să le deie un nou nume. Acel Szeich îi pune pe creștet unuia dintre robii aduși dinaintea-i măneca hainei sale și zice: *Aceștia să se numească **Jengiczeri**, chipul să le fie mereu strălucitor, mâna biruitoare, sulita să nu le ajungă vreodată să nu se plece amenințătoare asupra capetelor de dușmani, iar, oriîncotro vor purcede, să se întoarcă înapoi cu fața albă!* Și din acea vreme, partea aceea a oastei a păstrat și numele acesta, și acoperemântul capului. (D.S.)

- (d) Anul 763 a fost demn de amintire prin întemeierea celei mai puternice trupe a turcilor, vorbesc despre cea a *jengiczarilor*. Beglerbegul Rumeliei, Ormuzbei, cucerise Ipsala și Malgara, pustiise cu foc și sabie ținuturile învecinate și dusesse de acolo mulțimi nenumărate de prizonieri. De aici a prins Marele vizir prilejul de a glumi: *Există, zise, în limba noastră un proverb cu totul tocit prin folosință: **Prada este un drept împărătesc**. Numai că, și dacă s-ar aduce de acolo mulțimi fără număr de prizonieri, toți ajung la particulari, niciunul la împărat. Eu însă aș socoti că este și drept, și de folos să fie pus cineva ca agavat, demn de încredere, la trecerea peste Gieboli, care să-l ia pentru averea împărătească tot pe al cincilea prizonier, ca să poată ajunge dintre cei mai frumoși și mai sănătoși la slujbele curții și ale armatei.* Împăratul ia în serios cele spuse în glumă și îi cere vizirului să îndeplinească hotărârea. Odată făcută publică legea aceea, se adună un număr uriaș de prizonieri; sunt instruiți pentru război; se face o trupă aleasă, căreia nu-i lipsea nimic în afară de un nume. Pe vremea aceea era faimos prin renumele sfințeniei sale, al miracolelor și al profețiilor, un turc pios, Hadzibektaş, cel dintâi care a întemeiat acest așezământ al *dervizilor*, care și azi se numesc *bektaszi*. La el trimite sultanul legiunea cea nouă și îi cere să îi dea un însemn, să-l roage pe Dumnezeu pentru buna ei izbândă și să-i pună un nume. Acel *szeich* își pune măneca veșmântului pe capul unuia dintre cei ce îi fuseseră aduși dinainte și spune: *Aceștia se vor numi **jengiczeri**, chipul să le fie mereu strălucitor, mâna, victorioasă, sabia, ascuțită, sulita să nu le fie niciodată fără amenințare împotriva capetelor dușmane și, oriunde vor fi ajuns, să se întoarcă de acolo cu fața albă.* Din momentul acela trupa și-a păstrat și numele, și acoperemântul capului. (I.C.)

Dicționarul Șăineanu, II, 1: 224 sqq, notează următoarele despre acești luptători: **ienicèr, -i**, s. m., la plural desemnează numele vechii pedestrimi turcești, înființată de Sultanul Murat la 1362, recrutată mult timp din copii creștini turciți (*agemoglani*). Ienicerii ocupau primul rang în armata otomană și fură mai multe secole spaima Europei, până ce, devenind un adevărat flagel pentru Împărăția însăși, fură cu totul desființați în 1826 de Sultanul Mahmud. În limba română, termenul este atestat la cronicari, în literatură și în cântece istorice. La singular, înseamnă *tâlhar, om crud, barbar*, și este atestat cu variantele *enicer, ianicer*,

ini(n)cer. Etimologic, provine din limba turcă, *yeni* + *čeri* (*oastea nouă*). Fr. *janissaire* (*yeñi* = *neuf*; *čeri* = *milice*); bulg. *ĭaničarin* și *iničerin*; serb. *ĭaničar(in)* și *ĭeničar*; ngr. γανιτζάρης și γενιτσάρος; rus. *ĭaničarŭ*; fr. *janissaire*; it. *giannizzero*; sp. *genizaro*. *Ienicerca/ inicerca* era pușca ienicerească. Adjectivul *ieniceresc*, cu variantele *eniceresc* și *iniceresc*, desemnează tot ce ține de ieniceri. *Ienicerime*, cu varianta *ianicerime*, desemnează corpul ienicerilor. Cfr. DLR, *ianicer* s.v. Șăineanu, II, 2: 69, substantive masculine: **ienicer-aga(si)** și **inicer-aga** desemnează comandantul ienicerilor și șeful întregii acestei miliții, venind în rang imediat după Marele vizir (< *yeničeri agasy*); **ienicer-chiatibi** era secretarul lui ienicer-aga (< *yeničeri kiatibi*); **ienicer-efendi** și **enicer-efendi** era superintendentul ienicerilor (< *yeničeri efendisî*). La toate acestea, Șăineanu, II, 2: 42, adaugă faptul că, printr-un simbolism de natură orientală, gradele din miliția ienicerilor s-au luat din sfera ocupațiilor militare. Astfel, comandantul unui regiment de ieniceri se numea **ciorbagiu**, împărțitorul de supă. Termenul turcesc *çorbacı* este un derivat de la *çorba*, care a dat în românește *ciorbă*. Ciorbagiul era cel care împărțea ciorba ienicerilor dintr-un imens cazan deținător al unui important rol politic: răsturnarea cazanului cu ciorbă de către ieniceri constituia un semnal de revoltă, iar revoltele ienicerilor, nu puține, sunt cunoscute drept unele teribil de sângeroase (Decei, 1978: 42, nota 4).

Cantemir însă ne spune mai mult: explică etimologia termenului, un compus care desemnează *soldații noi*, precizând rangul de frunte ocupat de aceștia în ierarhia militară; arată în ce consta solda și *victualiile*, cum frumos adaugă Iosif Hodosiu referindu-se la provizii; creionează modul lor de viață, al comun, ca într-un *cenobiu* (mănăstire), cum spune același traducător, făcând chiar trimiteri la regulile de trai: nu primeau proviziile personal, ci per total, la cazarmă, și aveau datoria să se prezinte la timp la masa de prânz, în caz contrar pierzând porția de hrană pe acea zi.

3. (a) **Jengíczeri**. Nomen militiae Sultani ordinariae, compositum ex **Engi**, *novus*, et **czəri**, *miles* [...]. Consuetus eorum numerus est XL milium, omnibusque reliquis militibus et honore, et dignitate praeferuntur. Novitiis singulis per diem praebentur aspri tres, panes duo, ovinae carnis drachmae 200, oryzae drachmae 100, butyri 30. Haec tamen non ipsi dantur militi, sed, omnia simul a cellario accepta. **Odae** (*hospitii, diversorii*), quam singula legio habet pulcherrimam, Imperatoriis sumptibus exstructam, primus Coquus praeparabat praesentibusque prandii tempore porrigit. Qui absens fuerit, frustra aliquid, elapso tempore, expectabit, iuxta regulam a Suleimano datam, **Tekkièi bekleièn szurbasin jer**, *Qui diversiorum custodit, (suum) cibum comedit*. (*Ann. I*, IV (t) 29)
- (b) *Ieniceri* séu *Ienghiceri*, numele militiai de infanteria a Sultanului, e compus d'în *Ieng*-i nou, și *Ceri* soldatu. Numerulu loru este de comunu patru dieci de mii. Acésta óste stà în onóre si demnitate inaintea tuturor celorulalti ostasi. Toti cati se inolédia la ostea acésta, au solda pe di trei aspri, duoe pani, duoe sute dramuri carne de berbece, o suta dramuri de oređiu, trei-dieci dramuri de untu. Dar' victualiele acestea nu se dau

deadreptulu in man'a inrolatiloru, ci precum Ienicerii au Od'a séu camer'a lor, si suntu de aceste in Constantinopole 162 edicate de catra mai multi Sultani, si in cari Ianiciarii locuiescu impreuna cá într'unu cenobiu, si precumu fiacare oda séu camera (mai bine casarma, in limb'a modernă), are magazinulu seu, asiá se scóte de aici dintr'odata totu ce apartiene soldatiloru, se dá unui asia numitu mare bucatariu, care le prepare mancarea, si la or'a prandiului o pune pe mésa celloru presenti. Absentii in vanu reclama dupa ór'a prandiului cá se li se dea portiunea; ei nu capeta nimicu; câ-ci legea Sultanului dîce: acei-a se mance, cari stau in oda-ele lor. (I.H.)

- (b) **Jengíczeri.** Numele oastei de rînd a Sultanului, compus din **Engi**, *nou*, și **czèri**, *oștean* [...]. Numărul lor obișnuit este 40 de mii, și sunt mai presus prin cinstire și demnitate decât toți ceilalți oștași. Fiecărui nou-venit i se dau pe zi câte trei aspri, două pâini, 200 de dramuri de carne de oaie, 100 de dramuri de orez, 30 de unt. Dar acestea nu îi sunt totuși date oșteanului, ci, primite toate laolaltă de chelar, le pregătește și li le întinde, de față, la vremea prînzului Primul Bucătar de **Oda** (*rateș*, *han*), pe care fiecare unitate o are foarte frumoasă, durată cu cheltuială împăratească. Cel lipsă degeaba va mai aștepta, odată scurs timpul, după regula dată de Suleiman, *Tekkièi bekleièn szurbasìn jer*, Cel care păzește hanul își mănâncă mancarea. (D.S.)
- (c) **Jengíczeri.** Numele armatei obișnuite a sultanului, format din *engi*, *nou*, și *czèri*, *oștean* [...]. Numărul lor obișnuit este 40 de mii, și sunt mai presus de toți ceilalți oșteni și prin cinstire, și prin rang. Nou-veniților li se dă, fiecăruia, câte trei aspri pe zi, două pâini, 200 de drahme de carne de oaie, 100 drahme de orez, 30 de unt. Acestea însă nu îi sunt date oșteanului însuși, ci, primite toate deodată de chelar, sunt pregătite de primul bucătar al *odei* (*han*, *prăvălie*), pe care fiecare legiune o are foarte bine rînduită, ridicată pe cheltuiala împăratului, și le sunt date celor prezenți la ora prînzului. Cel ce lipsește zadarnic va mai aștepta ceva, după ce trece vremea convenită, după regula dată de Suleiman, *Tekkièi bekleièn szurbasìn jer*, Cel care își păzește hanul își mănâncă mancarea. (I.C.)

Acești soldați au fost, așadar, botezați *ieniceri*, cum bine punctează Cantemir, printr-un ritual săvârșit de un turc pios, pe nume Hadzibektaş, supranumit *Sfântul*, ritual care consta într-un fel de punere a mâinilor, materializat prin aceea că sfântul și-a așezat mîneca veșmîntului pe capul unui oștean, iar de atunci mîneca a rămas însemnul lor de căpătâi.

Privitor la acest Hadzibektaş, Cantemir se contrazice: într-o notă din cartea a doua a *Istoriei Imperiului Otoman* spune că nu se știe cu exactitate cine a fost acela, după ce explicase el însuși, cu amănunte, într-o altă notă din cartea întâi. Iată-le:

4. (a) **Hadzi, filio Bektasz Calenderbeg.** Hadzibektaş qui fuerit, ignotum est. (**Ann. II**, IV (w) 184)
- (b) *Kalenderbegu.* Nu se scie ca cine se fia fostu Hadzibektaş. (I.H.)

- (c) **Hadzi, fiul lui Bektasz Calenderbg.** Nu se știe cine să fi fost <oare> Hadzibektasz. (D.S.)
 - (d) **Hadzi, fiul lui Bektasz Calenderbg.** Nu se știe cine va fi fost Hadzibektasz. (I.C.)
5. (a) **Hadzi bektasz.** Primus cuiusdam **Dervisorum** vel *monachorum* inter Turcas ordinis fuit conditor, qui et inde **Bektaszi** dicitur. Tumulum eius venerantur ad Bosphori littus Europaeum, in pago **Beszictasz** dicto, qui haud longe a **Galata** distat. (**Ann. I**, IV (o) 25-26)
- (b) *Hagi Bektash.* Primulu fondatoru alu unei clase de Dervisi séu monachi la turci, cari dela numele seu se numescu Bektashi. Mormentulu seu se vede anca într'unu satu pe cóst'a européna a Bosforului, numitu Beshiktash, nu departe de Galata; si este în mare veneratiune. (I.H.)
- (c) **Hadzi bektasz.** A fost, la Turci, cel dintâi, întemeietorul unei tagme de **Derviszi**, sau *monahi*, care de acolo se numesc **Bektaszi**. Se închină la mormântul lui lângă țărmul european al Bosforului, în satul numit **Beszictasz**, care se află nu la mare depărtare de Galata. (D.S.)
- (d) **Hadzi bektasz.** A fost cel dintâi care a întemeiat un ordin al dervișilor, sau al *monahilor* din rândul turcilor, care de aici se și numesc *bektaszi*. Ei îi venerează mormântul pe malul european al Bosforului, în satul numit **Beszictasz**, care se află nu departe de Galata. (I.C.)

Haccî Bektaş a fost, într-adevăr, fondatorul și sfântul-patron al ordinului Bektaşî; el a trăit în a doua jumătate a secolului al XIII-lea și a activat în Anatolia, pe ruta comercială Ankara – Kayseri, unde trăiau dense populații de triburi turcomane alături de o veche populație creștină. Ordinul Bektaşî a devenit, în timp, cel mai important *tarikat*, ordinul mistic al corpurilor de ieniceri (Inalcik, 1996: 380). La sfârșitul secolului al XVI-lea, Haccî Bektaş a fost recunoscut oficial drept sfânt-patron al acestei miliții de elită, devenind atât de important pentru soldați, încât liderul ordinului locuia în permanență cu ei, iar atunci când, la moartea unuia, era ales un altul, acesta venea la cazarma ienicerilor din Istanbul, pentru a fi investit de comandantul lor (*Idem*: 381). La origine copii creștini din sistemul *devşirme* sau prizonieri de război, ienicerii erau trimiși în Anatolia să învețe limba turcă și să deprindă învățăturile *Coranului*, iar aceasta ar fi încă o explicație pentru atașamentul lor față de ordinul Bektaşî (*Ibidem*).

Devşirme (adică *strângerea*) era un bir perceput prin recrutare de băieți din Balcani, după nevoile guvernului otoman la momentul respectiv ori în funcție de pierderile de pe câmpul de luptă. Acești tineri, între 8 și 18 ani (sec. al XVI-lea) sau 15 și 20 de ani (sec. al XVII-lea), aveau să intre în serviciile sultanului, deci aveau obligația să fie loiali. Prin urmare, trebuiau să fie sănătoși, arătoși, să nu fie bolnăvicioși, să nu fie orfani ori singuri la părinți, să nu fie deja căsătoriți, să nu fie negustori și să nu aibă probleme comportamentale (Stiles, 2001: 65). Una din 40 de familii creștine avea obligația să cedeze un astfel de băiat, la un moment dat. Fiecare *strângere* se solda cu 1000-3000 de recruți, care primeau uniformă distinctivă și erau trimiși, sub escortă, la Istanbul, unde, ajunși ieniceri, primeau

soldă, cazare, hrană și arme, cum am arătat mai sus. Au existat și familii de musulmani care au încercat să cumpere un loc de ienicer pentru fiii lor, însă nu au fost admiși, deoarece se știa că ienicerii puteau fi controlați cu dificultate, or musulmanii, având rude în apropiere, ar fi putut uza de sprijinul unor clanuri puternice pentru a atenta la siguranța statului.

Principele Dimitrie Cantemir a fost impresionat de acest rang militaresc de elită, de modul lui de organizare și de privilegiile de care se bucura. Va reveni, inevitabil, pe parcursul *Istoriei* sale, și cu amănunte mai puțin plăcute despre ieniceri, privitoare mai ales la răzvrătirile lor sângeroase.

Bibliografie

Corpus explorat:

- CANTEMIR, Dimitrie, *Istori'a Imperiului Ottomanu. Crescerea și scaderea lui cu note forte instructive de Demetriu Cantemiru, Principe de Moldavia. Partea II. Traducere romana de Dr. Iosif Hodosiu. București, Editiunea Societatei Academice Romane, 1878.*
- CANTEMIR, Dimitrie, *Demetrii Principis Cantemirii Incrementorum et Decrementorum Avlae Othman[n]icae sive Aliothman[n]icae Historiae a Prima Gentis Origine ad Nostra vsqve Tempora Deductae libri tres, praefatus est Virgil Cândea, critice edidit Dan Slușanschi, Timișoara, Editura Amarcord, 2002.*
- CANTEMIR, Dimitrie, *Istoria creșterilor și a descreșterilor Curții Othman[n]ice sau Aliothman[n]ice de la primul început al neamului, adusă până în vremurile noastre, în trei cărți, volumul I și volumul II. Prefața traducerii românești de Acad. Virgil Cândea. Traducere românească și indice de Dan Slușanschi (D.S.). Ediția a II-a revizuită. București, Editura Paideia, 2012.*
- CANTEMIR, Dimitrie, *Istoria mării și decăderii Curții othmane. Vol. I-II. Editarea textului latinesc și aparatul critic Octavian Gordon, Florentina Nicolae și Monica Vasileanu. Traducere din limba latină de Ioana Costa (I.C.). Cuvânt înainte de Eugen Simion. Studiu introductiv de Ștefan Lemny, București, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2015.*

Lucrări de referință:

- BAER, Marc David, *Otomanii. Hani, cezari și califi*, traducere din engleză de Monica Mărgărint, București, Editura Humanitas, 2023.
- DECEI, Aurel, *Istoria Imperiului Otoman până la 1656*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
- INALCIK, Halil, *Imperiul Otoman. Epoca clasică (1300-1600)*, ediție și studiu introductiv de Mihai Maxim, traducere, notă, completarea glosarului și indicelui de Dan Prodan, București, Editura Enciclopedică, 1996.
- KINROSS, Lord, *Istoria Imperiului Otoman. Mărirea și decăderea Imperiului Turc*, București, Editura Orizonturi, 2019.
- STILES, Andrina, *Imperiul Otoman (1450-1700)*, traducere de Felicia Pavel, București, Editura Bic ALL, 2001.
- ȘĂINEANU, Lazăr, *Influența orientală asupra limbei și culturii române. II. Vocabularul. I. Vorbe populare*, București, Editura Librăriei Socecă, 1900.